

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ԱՊՐԻԼ 24Ը

Այսօր Համախորհրդային Ա. Պատերազմի ընթացքին զուգահեռ մեր բերաւոր նահատակներու յիշատակի ոգեկոչման օրն է:

Վաթուհներու օր տարիներ անցած են այն սև օրէն, ուր սկսած մեր ժողովուրդի տարագրութիւնը, և Պոլսէն մինչև Վաշակաւիան ու Կարինէն մինչև Տէր Զօր երկարող ընդարձակ տարածութիւնը ծածկելուց աւել մեր նմանական նահատակներու տնթող-տնչի բրիւ մարմիններով ու արեան ճապողիքներով: Կատարուածը մարդկային պատմութեան մէջ իր նմանը չունեցող բարբարոսային արարք մըն էր, ճիւղային վայրագութեամբ դժոխային խժգժութիւն մը: Մարդակերպ գազաններու, բորենիներու սարսափազգու վաճակ մը յօռոտեց, վամպիրու նորդաւ ը թուհաւորեց մարդը թրքահայութիւնը, տառնց տարիքի ու սեռի խտրութեան: Իսկ մենք՝ այս համատարած ու զազրելի սպանդէն մազապուրծ վերապրողներ, այնչեղ կարողացանք ամոքել մեր այրած սրտերուն մէջ մղկացող կակիժը, ոչ ինչով կարողացանք ամոքել մեր հոգիներուն մէջ փրփրացող դառնութիւնը և գոհացում տալ մեր ընդվզած գիտակցութեան:

Ո՛ր աշխարհի բոլոր բուրաստաններու ծողիկներուն փունջեր, ո՛ր հայ ժողովուրդի հեղիւման արցունքները և ոչ աւ վրժխնդրական բաւանքներ կը բաւեն և կարող կը լինեն հանդարտեցնել հայութեան ըմբոստացած խցմատանքն ու գիտակցութիւնը, որովհետեւ յօշոտուած մեր բերաւոր նահատակներու յիշատակը շարունակ պիտի տանջէ մեր սրտերը ու բորբոքէ մեր հոգիները:

Այսօր ամենուրեք, գերեզմանատուներու մէջ և յուշարձաններու առջև, կը տօնենք մեր ազգային անձնութիւնը և բարոյական մեր յաղթանակը: Իր բովանդակ պատմութեան ընթացքին, հայու-

թիւնը քաջութեամբ դիմակայած է օտար ներխուժումներուն, առանց մագաչափ չեղելու իր պայքարու լոյս հաւատքէն: Բաջ գիտակից իր ոգիի գերազանցութեան և հաւատքի ճշմարտութիւնի, ինչպէս նաև իր ցեղային յատկութիւններուն ու կենսաւորութեան, շատ անգամ ան յանձն առած է Զարգը, թէկուզ զանգուածային, քան իր ինքնութեան ուրացումը: Անխտրաբար զոհած է յմէն ինչ, փրկելու համար իր պատիւը, հաւատքն ու ազգային ինքնութեան: Հայը արեւելեան փոքր ժողովուրդներու «Փարսան»ն է, մտաւոր ու ոգեկան լայնի վազող:

1915ի գառն ու գարնան օրերուն, մեր ժողովուրդը գերազանց ապացայցը տուաւ տնայնատէր իր հաւատքին, սեղանային ինքնութեան: Բաջ գիտակից իսկև սպառնացող ահաւոր վառնգին՝ դժբաղբաւեց մարմնական մահու ու հերոսաբար ինկաւ իր պայքարական հողին վրայ:

Փառք ինկողներու վին կամքին ու կորովին: Իսկական նահապետներ եղան անոնք, որովհետեւ երկրային փառքերէն ու բարիքներէն վեր գլուխացան իրենց հաւատքն ու ազգային ինքնութիւնը, իրենց մարմնական գոյութիւնէն աւել զերգասցին իրենց ազգային ու ցեղային ոգին, և իրենց մասով փաստեցին իրենց համոզումներուն ու գաղափարներուն ճշշմարտութիւնը: Իրենց թափած արիւնքով կենսաւորեցին իրենց ազգային գոյուցութիւնը, իրենց իսկ մասով տեսականացուցին, յաւերժացուցին իրենց ազգային ոգին: Իրենց դիմակներով՝ հայ մարտիկն ու հոգիին, հայ մտածուծին և գիտացումին մէջ կոթողեցին իրենց յիշատակը, ինքզինքնին նոյնացուցին հայ ոգիին հետ, իրենց իսկ կեանքով կենդանութիւն տուին անոր, և անոր հետ ապրեցան ու պիտի ապրին մինչև վախճանը ժամանակներու:

Ահա, այս համադրումով և հասկացողութեամբ, տեղի ունեցան վառապուրականի, Շապին-Գարահիսարի, Ուրֆայի, Անիթաղի, Հոմերի, Մուսա-Տաղի և Քղիի հերոսամարտերը:

Այս հաւատքով ու համոզումով ինչպէս հայ պայքարն ու մամիկը, իրենց

կողքին՝ իրենց զուսակներն ու թռչունները։ Անոնք իրենց աչքերը առյալեւս փակեցին արեան հոսանքներու մէջ, իրենց հոգին առանդեցին տուայտանքի ու գալարումներու և անկարգութիւնի ոգորումներու մէջ, Անվախ ու անվարան ինկան հայ մաքի ու սրտի հերոսներն ու հերոսուհիները, իրենց արեամբը ոռոգելով հայաշխարհի գալտերն ու ձորերը։ Արեւմտեան Հայաստանը, իր ամբողջ լայնքովն ու երկայնքովը, ահաւոր սպանդանոցի մը երեսոյթը առաւ։ Ինչպէս մեր նահապետները ամուր այն վառահոթեամբ թէ իրենց յաջորդող սերունդները պիտի ազարին զօրացած իրենց իսկ ագիովը։ Խրախուսեալ՝ իրենց իսկ օրինակովը, ջրդեղեղով՝ իրենց կամքն ու կորովը՝ իրենց իսկ թափած մաշուր արիւնովը։

Ահա այս զանգուածային խռատվանսքը, այս հաւաքական նահապետութիւնը, այս խմբական ու արիական հերոսութիւնը պարզապէս չեղանումը, սրբորազորումն ու նուիրականացումն էր հայ ոգիի կենսառական ինքն ու ունեւնութեան։ Զանգուածներու արիւնով և մահով սնած այս ոգին անցաւ անոնց յաջորդներուն՝ մեղի, ու ոգեկնչեց մեղ իրենց առկունսութեան ու անմահութեան վեհ գիտակցութեամբը, որովհետեւ անոնց կրած սոսկալի շարժարանքներն ու անսկզունքները, անոնց յանգուզն ու խիզախ կեցողութիւնը, անոնց անվեհեր ու պաշտելի ոգին ներշնչարան են բոլոր մամանակներու բոլոր սերունդներուն։ Անշուշտ թէ մահը արամարեկ գիտցող ժողովուրդ մըն է մեր ժողովուրդը։ 1915ի սերունդը լուսազօյն վկայութիւնը բերաւ անուրանալի այս ճշմարտութեան։

Քրիստոնէական եկեղեցին, քսան դարերու վրայ երկարաձգուած իր կեանքով, կրնայ վկայել այս գերազանց ճշմարտութեան, որովհետեւ ան իր զօրութիւնն ու անպարտելիութիւնը մեծաւ մասամբ կը պարտի խաչի կրօնին համար զոհուած մարտիբոսներու անմահ շարանին։

Կասկած չկայ որ այսօրուան հայը իր կենսունակութիւնը կը պարտի իր նահապետներուն թափած անմեղ արեան։ Անոնց՝ որոնք հաւաքական մահուան գա-

ցին և չուրացան իրենց հաւատքն ու ազգութիւնը, Հայց. Առաքելական Ս. եկեղեցին և իրենց սակեղինիկ մայրենի լեզուէն։ Մեր անմահունեն նահապետները սպանդէն վերապրողներուն կտակ թողուցին հայութեան դրօշը՝ նուիրագործուած դարերու ընթացքին կրօնի և հայրենիքի համար՝ նահապետուած անթիւ քաղերու անարատ արիւնովը։

Այդ համբուրելի հերոսներու սգին ժառանգորդներն ենք մենք։ Պարտաւոր ենք ուրեմն մեր նախնիքներէն մեղի փախանցուած լուսափաղի ջուր նոյն — է ինչպէս չէ՝ առաւել — պայծառութեամբ փոխանցել մեր յետնորդներուն։

Լաւ գիտնանք ու հասկնանք խորհուրդը այդ կտակին, Հեռեկեք մեր պապերու ողջմտութեան։ Մեր առօրեայ շահերէն ու կեանքէն վեր գտանք մեր ազգային ոգին, մեր ցեղային ըմբռնումը, մեր հոգիին առնել՝ մեր Մայր եկեղեցին։ Այդ մամանակ է որ հանգիստ պիտի ունենան հոգիները բիրաւոր մեր նահապետներուն։ Սուգի ու արմուքեան օր մըն է զոր կ'ապրինք, բայց փառքի տօն մըն է զոր կը կատարենք։ Ճիշդ է թէ կորսնցուցինք՝ բայց չկորսուեցանք։ Եւ թէ պիտի կորսուէինք՝ եթէ չկորսնցնէինք։ Մեր նահապետները մեր անմահութիւնը կերտեցին, որովհետեւ անոնք մեզան յոյսով մը որ յի էր անմահութեամբ։

Օրհնութիւն և փառք իրենց սուրբ յիշատակին։

ՌՈՒԲԷՆ ՎՐԴ. ՅՈՎԱԿԻՄԿԱՆ

